



SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2025. gada 12. jūnijā

lietā Nr. 2024-17-03

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Anita Rodiņa, Jānis Neimanis, Jautrīte Briede, Veronika Krūmiņa, Mārtiņš Mits un Juris Juriss,

pēc Vidzemes apgabaltiesas un Senāta pieteikumiem,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 9. punktu, 19.¹ un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2025. gada 20. maijā tiesas sēdē izskatīja lietu

“Par Ministru kabineta 2008. gada 9. decembra noteikumu Nr. 1013 “Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” 19.¹ 2. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. oktobra līdz 2019. gada 21. novembrim) un Ministru kabineta 2015. gada 15. septembra noteikumu Nr. 524 “Kārtība, kādā nosaka, aprēķina un uzskaita katra dzīvojamās mājas īpašnieka maksājamo daļu par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem” 11.2. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā no 2015. gada 30. septembra līdz 2021. gada 2. septembrim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Ministru kabinets 2008. gada 9. decembrī izdeva noteikumus Nr. 1013 “Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” (turpmāk – Pakalpojumu apmaksas noteikumi nepārņemtajās mājās), kas stājās spēkā 2008. gada 19. decembrī. Ar Ministru kabineta 2013. gada 17. septembra noteikumiem Nr. 817 “Grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 9. decembra noteikumos Nr. 1013 “Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu”” (turpmāk – 2013. gada Grozījumi) Pakalpojumu apmaksas noteikumi nepārņemtajās mājās tika papildināti ar 19.¹ punktu, kas stājās spēkā 2013. gada 1. oktobrī šādā redakcijā:

“19.¹ Šo noteikumu 19. punktā minēto ūdens patēriņa starpības sadales kārtību nepiemēro, bet ūdens patēriņa starpību sadala atbilstoši atsevišķo īpašumu skaitam starp šādiem dzīvokļu īpašniekiem (ja tādi ir dzīvojamā mājā):

[..]

19.¹ 2. kuru atsevišķajos īpašumos ūdens patēriņa skaitītāji nav uzstādīti;

[..].”

Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 19.¹ 2. apakšpunkts minētajā redakcijā bija spēkā līdz 2019. gada 21. novembrim, kad stājās spēkā Ministru kabineta 2019. gada 19. novembra noteikumi Nr. 524 “Grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 9. decembra noteikumos Nr. 1013 “Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu”” (turpmāk – 2019. gada Grozījumi). Ar 2019. gada Grozījumiem Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 19.¹ punkts un tā apakšpunkti tika izteikti jaunā redakcijā un noteikumi tika papildināti ar 19.² un 19.³ punktu.

Ministru kabinets 2015. gada 15. septembrī pieņēma noteikumus Nr. 524 “Kārtība, kādā nosaka, aprēķina un uzskaita katra dzīvojamās mājas īpašnieka maksājamo daļu par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem” (turpmāk – Pakalpojumu apmaksas noteikumi pārņemtajās mājās), kas stājās spēkā 2015. gada 30. septembrī.

Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās 11. punkts noteica:

“11. Šo noteikumu 9. punktā minēto ūdens patēriņa starpības sadales kārtību nepiemēro, bet ūdens patēriņa starpību sadala atbilstoši dzīvokļu, nedzīvojamo telpu un mākslinieka darbnīcu skaitam starp šādiem dzīvojamās mājas īpašniekiem (ja tādi ir dzīvojamā mājā):

[..]

11.2. kuru dzīvokļos, nedzīvojamās telpās vai mākslinieka darbnīcās ūdens patēriņa skaitītāji nav uzstādīti;

[..].”

Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās 11.2. apakšpunkts minētajā redakcijā bija spēkā līdz 2021. gada 2. septembrim, kad stājās spēkā Ministru kabineta 2021. gada 31. augusta noteikumi Nr. 589 “Grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 15. septembra noteikumos Nr. 524 “Kārtība, kādā nosaka, aprēķina un uzskaita katra dzīvojamās mājas īpašnieka maksājamo daļu par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem”” (turpmāk – 2021. gada Grozījumi). Ar 2021. gada Grozījumiem Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās 11.2. apakšpunkts tika izteikts jaunā redakcijā un noteikumi tika papildināti ar 11.¹–11.³ punktu.

2. Satversmes tiesā tika ierosinātas divas lietas par ūdens patēriņa starpības apmaksas kārtību regulējošo normu atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. pantam:

1) 2024. gada 1. jūlijā pēc Vidzemes apgabaltiesas pieteikuma tika ierosināta lieta Nr. 2024-17-03 “Par Ministru kabineta 2015. gada 15. septembra noteikumu Nr. 524 “Kārtība, kādā nosaka, aprēķina un uzskaita katra dzīvojamās mājas īpašnieka maksājamo daļu par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem” 11.2. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā no 2015. gada 30. septembra līdz 2021. gada 2. septembrim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”;

2) 2025. gada 18. martā pēc Senāta pieteikuma tika ierosināta lieta Nr. 2025-12-03 “Par Ministru kabineta 2008. gada 9. decembra noteikumu

Nr. 1013 “Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” 19.¹ 2. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. oktobra līdz 2019. gada 21. novembrim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajam teikumam”.

Lai veicinātu šo lietu vispusīgu un ātru izskatīšanu, tās saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta sesto daļu tika apvienotas vienā lietā. Apvienotajai lietai Nr. 2024-17-03 piešķirts nosaukums “Par Ministru kabineta 2008. gada 9. decembra noteikumu Nr. 1013 “Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” 19.¹ 2. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. oktobra līdz 2019. gada 21. novembrim) un Ministru kabineta 2015. gada 15. septembra noteikumu Nr. 524 “Kārtība, kādā nosaka, aprēķina un uzskaita katra dzīvojamās mājas īpašnieka maksājamo daļu par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem” 11.2. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā no 2015. gada 30. septembra līdz 2021. gada 2. septembrim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

3. Pieteikumu iesniedzēji – Vidzemes apgabaltiesa un Senāts (turpmāk – Pieteikumu iesniedzēji) – uzskata, ka Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 19.¹ 2. apakšpunkts redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. oktobra līdz 2019. gada 21. novembrim (turpmāk – Pirmā apstrīdētā norma), kā arī Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās 11.2. apakšpunkts redakcijā, kas bija spēkā no 2015. gada 30. septembra līdz 2021. gada 2. septembrim, (turpmāk – Otrā apstrīdētā norma, abas kopā – apstrīdētās normas) neatbilst Satversmes 105. pantam.

Pieteikumu iesniedzēju izskatīšanā ir civillietas, kurās pret personām – dzīvojamās mājas īpašniekiem (dzīvokļu īpašniekiem) – celtas prasības par daudzdzīvokļu mājas pārvaldīšanas un saņemto pakalpojumu apmaksas parāda piedziņu. Šajās prasībās iekļauti maksājumi par ūdensapgādes pakalpojumiem laikā, kad personām piederošajos dzīvokļu īpašumos nebija uzstādīti ūdens

patēriņa skaitītāji. Saskaņā ar apstrīdētajām normām šajā periodā personu ūdens patēriņa aprēķinā iekļauta starpība starp mājas kopējā ūdens skaitītāja (komercuzskaites mēraparāta) rādījumu un atsevišķajos dzīvokļu īpašumos ar skaitītājiem noteikto ūdens patēriņu (turpmāk – ūdens patēriņa starpība).

Apstrīdētajās normās noteiktais pienākums ierobežo personas tiesības uz īpašumu, jo samazina tās naudas līdzekļu apmēru. Pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu. Tāpat ir saskatāms šā ierobežojuma leģitīmais mērķis – pārējo dzīvokļu īpašnieku, kuri savos īpašumos ir uzstādījuši ūdens patēriņa skaitītājus, interešu aizsardzība.

Apstrīdēto normu izdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti šajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai. Pēc Pieteikuma iesniedzējas Vidzemes apgabaltiesas ieskata, pastāv personas pamattiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi, ar kuriem pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi varētu sasniegt tādā pašā kvalitātē. Proti, pats apstrīdētās normas izdevējs jau ir reaģējis uz pamattiesību ierobežojuma nesamērību un ar 2021. gada Grozījumiem Pakalpojumu apmaksas noteikumos pārņemtajās mājās iekļāvis 11.¹ punktu – formulu, pēc kuras aprēķina maksimālo piegādāto ūdens daudzumu vienam dzīvoklim. Savukārt Pieteikuma iesniedzējs Senāts norāda, ka nepastāvēja citi līdzekļi, ar kuriem Pirmajā apstrīdētajā normā noteiktā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi varētu sasniegt tādā pašā kvalitātē.

Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētajās normās noteiktais dzīvokļa īpašnieka pienākums apmaksāt visas ēkas ūdens patēriņa starpību ir acīmredzami nesamērīgs. Apstrīdētās normas vienai vai dažām personām, kuru dzīvokļu īpašumos nav uzstādīti ūdens patēriņa skaitītāji, uzliek pienākumu apmaksāt ne vien savu neuzskaitīto ūdens patēriņu, bet arī to ūdens patēriņa starpību, kas var rasties citu iemeslu dēļ. Šādi citi iemesli ir saistīti gan ar citu dzīvokļu īpašnieku negodprātīgu rīcību, gan dzīvojamās mājas ūdensapgādes sistēmas slikto tehnisko stāvokli, gan avārijā vai remontdarbos noplūdināto ūdens daudzumu, gan arī nepilnībām komercuzskaites mēraparātos vai individuālajos ūdens patēriņa skaitītājos. Līdz ar to atsevišķam dzīvokļa īpašumam var tikt piemērots pārlietu liels ūdens patēriņa starpības apjoms, neņemot vērā papildu apstākļus, kas var

izraisīt ūdens patēriņa starpību, un nenosakot maksimālās ūdens patēriņa normas. Turklāt apstrīdētajās normās noteiktā ūdens patēriņa starpības apmaksas metode mazina visa dzīvokļu īpašnieku kopuma ieinteresētību rūpēties par dzīvojamās mājas ūdensapgādes sistēmas tehnisko stāvokli. Līdz ar to labums, ko no apstrīdētajām normām iegūst sabiedrība, nav samērīgs ar to indivīdu tiesībām un likumiskajām interesēm, kuri cieš zaudējumu pamattiesību ierobežojuma rezultātā.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabinets – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 105. pantam.

Ministru kabinets norāda, ka apstrīdētās normas personai – dzīvokļa īpašniekam – ierobežo Satversmes 105. pantā ietvertās pamattiesības. Ierobežojums ir noteikts ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu.

Apstrīdētās normas aizsargā gan dzīvojamās mājas īpašnieku kopuma, gan arī katra atsevišķa dzīvokļa īpašnieka tiesības neciest no nepamatota naudas līdzekļu samazinājuma, jo tās katrai personai nodrošina iespēju norēķināties par tās faktiski patērēto ūdens daudzumu. Apstrīdētās normas vērstas arī uz to, lai pārējie dzīvojamās mājas īpašnieki varētu netraucēti saņemt ūdensapgādes pakalpojumu un pakalpojuma sniedzējs – saņemt samaksu par sniegto pakalpojumu. Līdz ar to apstrīdētajās normās noteiktā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir citu personu tiesību aizsardzība.

Ministru kabineta izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai. Ar apstrīdētajām normām tika radīta metode, pēc kuras nosakāma to dzīvokļu īpašnieku maksājamā daļa, kuru dzīvokļu īpašumos ūdens patēriņa skaitītāji nav uzstādīti un līdz ar to nav iespējams iegūt datus par individuālo ūdens patēriņu. Dzīvojamā mājā ar kopēju ūdensapgādes sistēmu un kopēju ūdens ievadu pakalpojums tiek sniegts pilnīgi visiem dzīvokļu īpašniekiem. Ja dzīvokļu īpašnieku kopība ir lēmusi par katra dzīvokļa īpašnieka maksājamās daļas noteikšanu pēc atsevišķajos dzīvokļu īpašumos uzstādīto ūdens patēriņa skaitītāju rādījumiem, bet dzīvojamā mājā ir tādas personas, kuras prasību par skaitītāju

uzstādīšanu nav izpildījušas, tad ūdens patēriņa starpību sedz tikai šīs personas, nevis visi dzīvojamās mājas īpašnieki.

Ministru kabinets nepiekrīt Pieteikuma iesniedzējas Vidzemes apgabaltiesas apgalvojumam, ka tas, izdodot 2021. gada Grozījumus, esot reaģējis uz personas pamattiesību ierobežojuma nesamērību. Ministru kabinetam ir pienākums periodiski apsvērt, vai tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams, vai tas atbilst sociālajai realitātei un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams. 2021. gada Grozījumi ir šādas vērtēšanas rezultāts. Tie tika izstrādāti, reaģējot uz to, ka izpratne par galvenajiem ūdens patēriņa starpības cēloņiem ir mainījusies. Savukārt apstrīdēto normu izdošanas brīdī nepastāvēja citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties personas pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk.

Ministru kabinets vērš uzmanību arī uz to, ka apstrīdētās normas jau sākotnēji nebija plānotas kā vienīgais veids, kādā tiek sadalīta dzīvojamā mājā izveidojusies ūdens patēriņa starpība. Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 19.¹ punktā un Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās 11. punktā papildus apstrīdētajā normā minētajam gadījumam bija norādīti arī citi gadījumi, kuros uzskatāms, ka dzīvokļa īpašnieks savus pienākumus attiecībā uz ūdens patēriņa uzskaiti nepilda godprātīgi, piemēram, izmanto neverificētu ūdens patēriņa skaitītāju.

Lai gan faktiski varēja rasties tāda situācija, ka vienam dzīvokļa īpašniekam jāapmaksā visas dzīvojamās mājas ūdens patēriņa starpība, apstrīdētajās normās paredzētās tiesiskās sekas iestājās tikai tad, ja persona nebija izpildījusi pienākumu uzstādīt ūdens patēriņa skaitītāju. Apstrīdētajās normās iekļautā metode ūdens patēriņa starpības apmaksāšanai nodrošināja iespēju noteikt katra dzīvokļa īpašnieka maksājamo daļu un veikt korektu pakalpojuma apmaksu arī tajos gadījumos, kad viens vai vairāki dzīvokļu īpašnieki savos dzīvokļos ūdens patēriņa skaitītājus nav uzstādījuši. Līdz ar to nelabvēlīgās tiesiskās sekas, ko personai rada tās pamattiesību ierobežojums, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma guvusi sabiedrība.

5. Pieaicinātā persona – Saeima – uzskata, ka Otrā apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 105. pantam, jo Ministru kabinets pārkāpis tam noteiktā pilnvarojuma robežas.

Noteikt kārtību ūdens patēriņa starpības sadalei starp dzīvokļu īpašniekiem Ministru kabinets bija tiesīgs, jo vispār šīs kārtības noteikšana ietilpst pilnvarojošās normas – Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 17.² panta ceturtais daļas – tvērumā. Pilnvarojums pats par sevi ļauj Ministru kabinetam ierobežot dzīvokļu īpašnieku tiesības uz īpašumu. Tomēr Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 17.² panta ceturtajā daļā ietvertu pilnvarojumu nevar interpretēt formāli. Ministru kabinets ir pilnvarots izdot tikai tādus noteikumus par ūdens patēriņa starpības sadali starp dzīvokļu īpašniekiem, kas atbilst gan minētajā likumā, gan arī citos normatīvajos aktos ietvertajiem noteikumiem un principiem.

Saeima, pirmkārt, norāda, ka Ministru kabinets, izdodot Otro apstrīdēto normu, nav ievērojis spēkā esošo tiesisko regulējumu par dzīvokļu īpašnieku tiesībām un pienākumiem, tostarp vispārējos principus, pēc kādiem sedzami izdevumi par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem. Pilnvarojošajā normā likumdevējs paredzējis, ka Ministru kabinets ir tiesīgs noteikt uz visiem dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašniekiem vienādi attiecināmu kārtību, kādā nosakāma un aprēķināma katra īpašnieka maksājamā daļa par saņemto pakalpojumu. Turpretī Otrā apstrīdētā norma individualizē konkrētu to dzīvokļu īpašnieku kategoriju, kuriem jāsedz visa ūdens patēriņa starpība, proti, dzīvokļu īpašniekus, kuru īpašumos ūdens patēriņa skaitītāji nav uzstādīti. Tādējādi apstrīdētā norma atkāpjas no pilnvarojošajā normā noteiktā principa, ka katrs dzīvokļa īpašnieks apmaksā noteiktu daļu no mājā radušās ūdens patēriņa starpības. Daļa dzīvokļu īpašnieku vispār ir atbrīvoti no pienākuma piedalīties ūdens patēriņa starpības segšanā.

Otrā apstrīdētā norma neatbilst arī Latvijas tiesību sistēmā nostiprinātajam civiltiesību principam, ka par kopīpašuma uzturēšanu un ar to saistīto izdevumu segšanu atbild visi kopīpašnieki proporcionāli sev piederušo domājamo daļu īpatsvaram kopīpašumā. Tātad arī šajā aspektā Ministru kabinets nav ievērojis tam likumdevēja piešķirtā pilnvarojuma robežas.

Otrkārt, Saeima norāda, ka Ministru kabinets nav vadījies no Satversmē noteiktajiem pamattiesību ierobežojuma kritērijiem. Otrajā apstrīdētajā normā nav atbilstoši samērīguma principam sabalansētas visu dzīvokļu īpašnieku tiesības un tiesiskās intereses. Saeima piekrīt Pieteikuma iesniedzējai Vidzemes apgabaltiesai, ka Otrās apstrīdētās normas sodošais raksturs un tajā paredzētās sekas nav samērīgas ar dzīvokļa īpašnieka pārkāpumu.

Tātad Ministru kabinets, izdodot šo tiesību normu, ir pārkāpis Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 17.² panta ceturtajā daļā ietvertā pilnvarojuma robežas. Pat ja atzītu, ka Ministru kabinets ir rīkojies atbilstoši pilnvarojumam, Otrā apstrīdētā norma tomēr nav uzskatāma par atbilstošu samērīguma principam.

6. Pieaicinātā persona – Ekonomikas ministrija – pievienojas Ministru kabineta atbildes rakstā norādītajam un uzskata, ka Otrā apstrīdētā norma atbilst Satversmes 105. pantam.

Otrās apstrīdētās normas pieņemšanas brīdī identificētie ūdens patēriņa starpības rašanās iemesli pārsvarā bija saistīti ar paša dzīvokļa īpašnieka negodprātīgu rīcību. Nevar izslēgt to, ka šīs normas izstrādes laikā nozares eksperti bija apzinājuši arī citus iespējamus ūdens patēriņa starpības cēloņus, taču to ietekme un izplatība tobrīd vēl nebija izpētīta pietiekamā mērā, lai attiecīgo problēmas risinājumu varētu formalizēt normatīvajā aktā.

Otrā apstrīdētā norma, kā arī Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās 11. punkts kopumā noteikumos iekļauts tādu pašu apsvērumu dēļ kā Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 19.¹ punkts, tostarp Pirmā apstrīdētā norma (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 21. novembrim). Proti, minētās tiesību normas atspoguļoja tipiskākās situācijas, kurās bija konstatējama neatbilstība starp kopējo dzīvojamā mājā patērēto ūdens daudzumu un atsevišķos dzīvokļu īpašumos atbilstoši ūdens patēriņa skaitītāju rādījumiem aprēķināto patērētā ūdens daudzumu.

Ekonomikas ministrija uzskata, ka izpratne par galvenajiem ūdens patēriņa starpības cēloņiem ir mainījies saistībā ar 2019. gada Grozījumu izstrādi. 2016.–2019. gadā, reaģējot uz iedzīvotāju sūdzībām, tika vērtēts tas, vai minētajos

noteikumos ietvertā ūdens patēriņa starpības sadales kārtība ir taisnīga. Tika konstatēts, ka ūdens patēriņa starpības cēlonis var būt saistīts ne tikai ar dzīvokļa īpašnieka negodprātīgu rīcību, bet arī, piemēram, ar dzīvojamās mājas ūdensapgādes sistēmas slikto tehnisko stāvokli, avārijās, remontdarbos noplūdināto ūdens daudzumu, ūdens kvalitāti, komercuzskaites mērāparāta darbību, ūdens patēriņa skaitītāju dažādo jutību un to uzstādīšanas prasību neievērošanu. Tādēļ Pakalpojumu apmaksas noteikumi nepārņemtajās mājās tika papildināti ar formulu, pēc kuras aprēķina maksimālo piegādāto ūdens daudzumu vienam dzīvokļa īpašumam. Šā regulējuma izstrādes un pieņemšanas laikā gan nozares eksperti, gan valsts institūciju pārstāvji jau spēja jautājumu izvērtēt daudz detalizētāk. Tas skaidrojams ar apstākli, ka jau bija uzkrājusies daudz lielāka pieredze un pilnīgāki novērojumi par ūdens patēriņa starpības cēloņiem. Savukārt tas, ka analogiska formula Pakalpojumu apmaksas noteikumos pārņemtajās mājās tika ietverta vēlāk – 2021. gadā –, bija saistīts ar papildu problēmjautājumu risināšanu 2021. gada Grozījumu projekta izstrādes un saskaņošanas laikā.

7. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka Otrā apstrīdētā norma daļēji neatbilst Satversmes 105. pantam.

Otrajā apstrīdētajā normā personai noteiktais pienākums veikt visas mājas ūdens patēriņa starpības samaksu šai personai ierobežo Satversmes 105. pantā ietvertās pamattiesības. Šis pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu, un tam ir leģitīms mērķis – citu personu (gan pakalpojuma sniedzēja, gan citu dzīvokļu īpašnieku) tiesību aizsardzība.

Ar Otro apstrīdēto normu tika risināts jautājums par metodi, pēc kādas aprēķināma maksājamā daļa tiem dzīvokļu īpašniekiem, kuru dzīvokļos ūdens patēriņa skaitītāji nav uzstādīti, – ja dzīvokļu īpašnieku kopība ir nolēmusi ūdens patēriņa uzskaitē izmantot individuālos skaitītājus. Tas, ka ūdens patēriņa starpību sadalīja starp tādiem dzīvokļu īpašniekiem, kuri nesniedza informāciju par individuāli patērēto ūdens daudzumu, motivēja personas uzstādīt ūdens patēriņa skaitītājus. Turklāt šī norma nodrošināja to, ka dzīvojamās mājas īpašnieki un

pakalpojuma sniedzējs savas savstarpējās saistības pilda precīzi. Tādējādi ierobežojums bija piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Ūdens patēriņa starpības aprēķina metode, kas iekļauta Otrajā apstrīdētajā normā, bija atbilstoša tālaika izpratnei par ūdens patēriņa starpības rašanās iemesliem un tika izraudzīta kā iedarbīgākais līdzeklis apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai. Ministru kabinets primāri tieši dzīvojamās mājas īpašniekiem ir uzticējis tās metodes izvēli, ar kuru tiek noteikta katra dzīvokļa īpašnieka maksājamā daļa par saņemto pakalpojumu. Tikai tad, ja dzīvojamās mājas īpašnieki izvēlējušies maksājamo daļu noteikt ar ūdens patēriņa skaitītāju palīdzību, likumdevējs ir iejaucies, nosakot metodi, pēc kuras aprēķināma maksa par dzīvojamā mājā patērēto ūdens daudzumu. Iespējamais personas pamattiesību ierobežojums ir samērīgs tad, ja ūdens patēriņa starpības cēlonis saistīts ar kāda dzīvokļa īpašnieka negodprātīgu rīcību. Taču atsevišķos gadījumos arī tādi ūdens zudumi, kas saistīti ar avāriju vai remontdarbiem, varēja tikt sadalīti tikai starp dažiem dzīvokļu īpašniekiem. Līdz ar to Otrā apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 105. pantam tiktāl, ciktāl atsevišķos gadījumos dažiem vai vienam dzīvokļa īpašniekam nācās apmaksāt ūdens patēriņa starpību, kurā ierēķināta arī visa tā ūdens zuduma daļa, kas radusies avārijas vai remonta rezultātā. Par dzīvojamās mājas ūdensapgādes sistēmas tehnisko stāvokli ir atbildīgi visi mājas īpašnieki kopumā. Līdz ar to pienākums dzīvokļa īpašniekam segt arī to ūdens zuduma daļu, kas nav saistīta ar viņa negodprātīgu rīcību, turklāt segt neierobežotā apmērā, ir nesamērīgs.

8. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – uzskata, ka Otrā apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 105. pantam.

Otrā apstrīdētā norma personai ierobežo Satversmes 105. pantā ietvertās tiesības uz īpašumu. Tajā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, un tam ir leģitīms mērķis – pārējo dzīvokļu īpašnieku, kuri ir uzstādījuši ūdens patēriņa skaitītājus, interešu aizsardzība. Tāpat šīs normas izdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Tomēr tiesībsargs uzskata, ka Otrā apstrīdētā norma neatbilst samērīguma principam, jo tajā ietvertā ierobežojuma leģitīmo mērķi varēja sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Uz to norāda fakts, ka pats apstrīdētās normas izdevējs šo normu ir grozījis. Pilnveidojot Pakalpojumu apmaksas noteikumos pārņemtajās mājās ietverto regulējumu, Ministru kabinets pēc būtības ir atzinis, ka Otrā apstrīdētā norma bija acīmredzami nesamērīga.

Tas, vai konkrētajam dzīvokļa īpašniekam iestāsies apstrīdētajā normā paredzētās tiesiskās sekas, ir tiešā veidā atkarīgs no pašas personas rīcības. Tomēr jāņem vērā, ka ūdens patēriņa starpība var rasties ne tikai personas darbības vai bezdarbības dēļ. Tipiskākie ūdens patēriņa starpības rašanās jeb ūdens zuduma iemesli ir saistīti ar ūdens noplūdēm avārijās, remontdarbos, atšķirīgu skaitītāju verifikācijas laiku, skaitītāju neesību, atšķirīgu laiku, kad nodoti ūdens skaitītāju rādījumi, faktiski patērētā ūdens patēriņa skaitītāju rādījumu samazināšanu vai nepareizu nolasīšanu, ūdens lietošanu dzīvokļu krānos ar ļoti mazu caurplūdi vai krānu pilēšanu (bojājumiem), skaitītāju nepilnībām, dažādu klašu skaitītāju izmantošanu vai nepareizu to uzstādīšanu, skaitītāju ietekmēšanu, aizsērējušiem skaitītājiem, kā arī nelielu, bet pastāvīgu ūdens aiztecēšanu nepietiekama ventiļu vai krānu hermētiskuma dēļ. Tātad gadījumā, ja personai ir jāapmaksā ūdens patēriņa starpība, kurā ietilpst ne tikai tās neuzskaitītais ūdens patēriņš, bet arī citu apstākļu dēļ radies ūdens patēriņš, šāda starpības sadales kārtība var būt netaisnīga vai nesamērīga. Visi dzīvojamās mājas īpašnieki kopumā ir atbildīgi par mājas ūdensapgādes sistēmas tehnisko stāvokli, tāpēc nav samērīgi attiecināt visu ūdens patēriņa starpību tikai uz atsevišķiem dzīvokļu īpašniekiem.

Papildus tiesībsargs vērš uzmanību uz to, ka Otrajai apstrīdētajai normai analogisks tiesisks regulējums Pakalpojumu apmaksas noteikumos nepārņemtajās mājās pilnveidots jau 2019. gada novembrī, savukārt pēc būtības identiskajās Pakalpojumu apmaksas noteikumos pārņemtajās mājās ietvertajās tiesību normās, arī Otrajā apstrīdētajā normā, atbilstoši grozījumi tika veikti gandrīz divus gadus vēlāk.

9. Pieaicinātā persona – SIA “Rīgas namu pārvaldnieks” (turpmāk – Sabiedrība) – pievienojas Ministru kabineta atbildes rakstā paustajam viedoklim un norāda, ka Otrā apstrīdētā norma atbilst Satversmes 105. pantam.

Otrajā apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma legītimais mērķis ir aizsargāt to pārējo dzīvokļu īpašnieku intereses, kuri uzskaita savu ūdens patēriņu un laikus nodod ūdens patēriņa skaitītāja rādījumus. Ja dzīvokļa īpašumā nav uzstādīts aukstā un karstā ūdens patēriņa skaitītājs, nav iespējams objektīvi noskaidrot šajā īpašumā radušos ūdens patēriņu. Līdz ar to rodas negatīvas sekas pārējiem dzīvokļu īpašniekiem, kuri ir uzstādījuši ūdens patēriņa skaitītājus, proti, nav iespējams objektīvi un taisnīgi sadalīt maksājumus par piegādāto ūdeni starp dzīvokļu īpašniekiem. Savukārt tad, ja visas ūdens patēriņa starpības samaksas pienākums tiek uzlikts dzīvokļa īpašniekam, kurš nav uzstādījis ūdens patēriņa skaitītāju, viņš tiek motivēts tomēr ievērot dzīvojamā mājā noteikto ūdens patēriņa uzskaites kārtību.

Sabiedrība uzskata, ka galvenie ūdens patēriņa starpības cēloņi laika gaitā nav mainījušies. Parasti tie saistīti ar nenolasītiem vai kļūdaini nolasītiem ūdens patēriņa skaitītāju rādījumiem, šo skaitītāju zemu precizitāti, ūdens zudumiem aukstā un karstā ūdens apakšējās sadales sistēmās, bojātu skaitītāju lietošanu vai to ietekmēšanu ar magnētiskām vai elektromagnētiskām ierīcēm, kā arī skaitītāju neesību vai nefunkcionēšanu atsevišķos dzīvokļu īpašumos. Ūdens patēriņa starpību ir iespējams samazināt līdz minimumam, ja visi dzīvokļu īpašnieki un pārvaldnieks rīkojas atbildīgi un tiem ir izpratne par ūdens patēriņa starpības cēloņiem. Turklāt, pat ja Pakalpojumu apmaksas noteikumos pārņemtajās mājās nav noteikts katra dzīvokļa īpašnieka obligāts pienākums uzstādīt ūdens patēriņa skaitītāju savā dzīvoklī, skaitītāju uzstādīšana veicina arī ūdens resursa saprātīgu un atbildīgu izmantošanu.

Otrā apstrīdētā norma ļāva panākt taisnīgāku visu iesaistīto pušu interešu ievērošanu salīdzinājumā ar Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās normām, kuras ir spēkā kopš 2021. gada 3. septembra. Ja katrs dzīvokļa īpašnieks rīkojas godprātīgi kā krietns un rūpīgs saimnieks un izturas atbildīgi pret citiem dzīvokļu īpašniekiem un sabiedrību kopumā, tad apstrīdētā norma nav

piemērojama un personas tiesības uz īpašumu nemaz netiek aizskartas. Ūdens patēriņa skaitītāja uzstādīšana un verificēšana neprasa no dzīvokļa īpašnieka nesamērīgas pūles vai lielus finanšu resursus. Ja visi dzīvokļu īpašnieki uzstāda individuālos ūdens patēriņa skaitītājus, ievēro noteikto kārtību attiecībā uz ūdens patēriņa skaitītājiem, to datu nolasīšanu un nodošanu, tad ar pakalpojuma piegādi saistīto izdevumu sadalījums ir objektīvs un pušu intereses ir ievērotas iespējami labākajā veidā.

10. Pieaicinātā persona – biedrība “LATVIJAS NAMU PĀRVALDĪTĀJU UN APSAIMNIEKOTĀJU ASOCIĀCIJA” (turpmāk – Asociācija) – vērš uzmanību uz apsvērumiem, ko tā sniegusi savā viedoklī Satversmes tiesai lietā Nr. 2023-46-03.

Dzīvokļu īpašumos dzīvojošo personu skaita noteikšana ir problemātiska. Personas bieži vien pat gadiem ilgi nedzīvo savā deklarētajā dzīvesvietā. Turklāt neviens, izņemot pašu personu, nevar konstatēt, cik personu faktiski saņem pakalpojumus konkrētajā dzīvokļa īpašumā. Pārvaldniekam, lai noskaidrotu konkrētos dzīvokļu īpašumos faktiski dzīvojošo personu skaitu, bija un joprojām ir jāpieprasa informācija no pašiem dzīvokļu īpašniekiem. Turklāt apstrīdētās normas pieņemšanas brīdī bija daudz mazāk informācijas par ūdens patēriņa starpības rašanās iemesliem un šī starpība visbiežāk tika saistīta ar dzīvokļa īpašnieka negodprātīgu rīcību.

Ūdens patēriņa skaitītāju ieviešana Latvijā notiek pakāpeniski un uz dzīvokļu īpašnieku brīvprātīga lēmuma pamata. Sākotnēji tika uzskatīts, ka atsevišķos dzīvokļu īpašumos, kur uzstādīti ūdens patēriņa skaitītāji, patērētais ūdens tiek uzskaitīts precīzi, bet atlikušais ūdens tiek patērēts dzīvokļu īpašumos, kur nav ūdens skaitītāju. Daudzdzīvokļu mājas ievada ūdens uzskaites mērāparātu rādījumu nesakrītība ar dzīvokļu īpašumu mērāparātu rādījumu summu parādījās tikai tad, kad arvien vairāk pieauga to dzīvokļu īpašumu skaits, kuros uzstādīti individuāli ūdens patēriņa skaitītāji. Laika gaitā, iedziļinoties ūdens patēriņa uzskaites tehniskajās īpatnībās, tika konstatēta arī pieļaujamā ūdens patēriņa skaitītāju tehniskā kļūda.

Secinājumu daļa

11. Pieteikumu iesniedzēji lūdz Satversmes tiesu vērtēt divu tiesību normu atbilstību Satversmes 105. pantam. Līdz ar to tiesai, ņemot vērā izskatāmās lietas būtību, ir jānosaka efektīvākā pieeja šīs atbilstības vērtēšanai.

Pakalpojumu apmaksas noteikumi nepārņemtajās mājās, arī Pirmā apstrīdētā norma, regulēja ūdens patēriņa starpības apmaksas kārtību dzīvojamās mājās līdz brīdim, kad mājas pārvaldīšanas tiesības tiek nodotas dzīvokļu īpašnieku sabiedrībai vai ar dzīvokļu īpašnieku savstarpēju līgumu pilnvarotai personai (*sk. likuma "Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju" 50. pantu un Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 2. punktu*). Savukārt Pakalpojumu apmaksas noteikumi pārņemtajās mājās, tostarp Otrā apstrīdētā norma, regulēja šo pašu kārtību dzīvojamās mājās, kuru pārvaldīšanas tiesības saskaņā ar Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likumu īsteno (ir pārņēmusi) dzīvokļu īpašnieku kopība.

Abas apstrīdētās normas noteic, ka gadījumā, ja dzīvojamā mājā radusies ūdens patēriņa starpība un persona sev piederošajā dzīvokļa īpašumā nav uzstādījusi ūdens patēriņa skaitītāju, dzīvojamā mājā noteikto proporcionālo ūdens patēriņa starpības sadales kārtību nepiemēro, bet ūdens patēriņa starpību sedz minētā persona, kuras atsevišķajā īpašumā skaitītājs nav uzstādīts. Proti, kaut arī apstrīdēto normu subjekti ir atšķirīgi atkarībā no tā, vai attiecīgās dzīvojamās mājas privatizācijas process ir vai nav pilnībā noslēdzies, tomēr abas apstrīdētās normas pēc būtības regulē vienu un to pašu tiesību jautājumu.

Līdz ar to Satversmes tiesa abu apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 105. pantam vērtēs vienlaikus.

12. Satversmes 105. pants nosaka: "Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret

taisnīgu atlīdzību.” Izskatāmā lieta neattiecas uz īpašuma piespiedu atsavināšanu sabiedrības vajadzībām, tādēļ apstrīdētās normas vērtējamās Satversmes 105. panta pirmo triju teikumu tvērumā.

Satversmes 105. pants paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts iespēju sabiedrības interesēs ierobežot šīs tiesības. Ar tiesībām uz īpašumu Satversmes 105. panta izpratnē saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas. Arī personas naudas līdzekļi ir tiesību uz īpašumu objekts (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-37-0103 15.2. punktu*). Tādējādi dzīvokļa īpašnieka – personas, kuras dzīvokļa īpašumā nav uzstādīts ūdens patēriņa skaitītājs, – naudas līdzekļi ietilpst tiesību uz īpašumu tvērumā.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka normatīvajos tiesību aktos noteikts obligāta maksājuma veikšanas pienākums vienmēr nozīmē tiesību uz īpašumu ierobežojumu (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 6. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2020-31-01 13.3. punktu*).

Gan Pakalpojumu apmaksas noteikumi nepārņemtajās mājās, gan Pakalpojumu apmaksas noteikumi pārņemtajās mājās noteic, ka gadījumā, ja dzīvojamā mājā veidojas ūdens patēriņa starpība, tiek veikts ūdens patēriņa pārrēķins. Šo starpību dzīvokļu īpašnieki sedz atbilstoši atsevišķo dzīvokļu īpašumu skaitam, proporcionāli individuālo ūdens patēriņa skaitītāju rādījumiem vai atbilstoši personai piederošās dzīvojamās mājas domājamās daļas apmēram (*sk. Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 19. punktu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 21. novembrim) un Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās 9. un 10. punktu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 2. septembrim)*). Tomēr šādu dzīvojamā mājā noteikto ūdens patēriņa starpības sadales kārtību nepiemēro tad, ja iestājas kāds no Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 19.¹ punktā (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 21. novembrim*) un Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās 11. punktā (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 2. septembrim*) minētajiem gadījumiem, tostarp apstrīdētajās normās noteiktais

gadījums, kad persona savā dzīvokļa īpašumā nav uzstādījusi ūdens patēriņa skaitītāju. Šādā gadījumā ūdens patēriņa starpību sadala atbilstoši atsevišķo īpašumu skaitam starp apstrīdētajās normās norādītajiem dzīvokļu īpašniekiem. Proti, ja persona nav uzstādījusi skaitītāju, tai rodas pienākums segt daļu no ūdens patēriņa starpības vai pat visu šo starpību.

Tādējādi apstrīdētās normas nosaka obligāta maksājuma veikšanas pienākumu gadījumā, ja persona nav izpildījusi pienākumu tai piederošajā dzīvokļa īpašumā uzstādīt ūdens patēriņa skaitītāju un dzīvojamā mājā ir izveidojusies ūdens patēriņa starpība. Apstrīdētajās normās noteiktais personas pienākums šādā gadījumā samaksāt visas mājas ūdens patēriņa starpību no saviem finanšu līdzekļiem samazina attiecīgās personas īpašumu – naudas līdzekļus.

Līdz ar to apstrīdētās normas personai ierobežo Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertās tiesības uz īpašumu.

13. Noskaidrojot, vai personas tiesību uz īpašumu ierobežojums ir attaisnojams, Satversmes tiesai jāpārbauda, vai tas ir noteikts ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu, tostarp ievērojot labas likumdošanas principu (*sk. Satversmes tiesas 2023. gada 21. marta sprieduma lietā Nr. 2022-06-03 19. punktu*).

Satversmes tiesa vairākkārt secinājusi, ka tiesības uz īpašumu var ierobežot arī ar Ministru kabineta noteikumiem (*sk. Satversmes tiesas 2022. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2021-31-0103 32. punktu*). Tomēr izpildvaras tiesības izdot ārējus normatīvus aktus sniedzas vien tiktāl, ciktāl likumā tai ir piešķirts attiecīgs pilnvarojums.

Pieaicinātā persona Saeima norāda, ka Ministru kabinets, izdodot Otro apstrīdēto normu, ir pārkāpis tam noteiktā pilnvarojuma robežas. Lai arī tas esot tiesīgs noteikt kārtību ūdens patēriņa starpības sadalei starp dzīvokļu īpašniekiem, tostarp šīs starpības samaksas kārtību, tomēr, pieņemot šo apstrīdēto normu, tas neesot ievērojis tiesisko regulējumu attiecībā uz dzīvokļu īpašnieku tiesībām un pienākumiem, tostarp civiltiesību principu, saskaņā ar kuru kopīpašnieki sedz izdevumus atbilstoši to domājamo daļu apmēram. Tāpat Ministru kabinets neesot

vadīties pēc Satversmē noteiktajiem pamattiesību ierobežojuma leģitimitātes kritērijiem. Līdzīgus apsvērumus Saeima paudusi arī savā viedoklī lietā Nr. 2024-46-03, uzskatot, ka Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās normas, kas reglamentē ūdens patēriņa starpības aprēķināšanas un apmaksas kārtību, neatbilst likumā “Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” (turpmāk – Privatizācijas likums) ietvertajam pilnvarojumam (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 90.–98. lp.*).

Apstrīdētajām normām līdzīgas tiesību normas satversmību Satversmes tiesa vērtēja arī 2024. gada 12. decembra spriedumā lietā Nr. 2023-46-03. Minētajā spriedumā tiesa vērtēja arī to, vai Privatizācijas likuma 50. panta piektā daļa pilnvaro Ministru kabinetu noteikt, ka visu dzīvojamās mājas ūdens patēriņa starpību apmaksā tikai tādi dzīvokļu īpašnieki, kuri nav iesnieguši informāciju par ūdens skaitītāja rādījumu vismaz trīs mēnešus pēc kārtas.

Minētā Privatizācijas likuma norma noteica: dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamo ūdensapgādes pakalpojumu samaksas kārtību, kā arī kritērijus, pēc kuriem tiek noteikta katra dzīvokļa īpašnieka apmaksājamā daļa par saņemto pakalpojumu, nosaka Ministru kabinets. Satversmes tiesa secināja, ka šāds pilnvarojums ietver Ministru kabineta tiesības noteikt to, kā sadala dzīvojamās mājas ūdens patēriņa starpību, arī to starpību, kas radusies ūdensapgādes sistēmas avārijas vai remontdarbu dēļ, un kurš sedz izdevumus gadījumos, kad šāda starpība rodas (*sk. Satversmes tiesas 2024. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2023-46-03 11. punktu*).

Pirmā apstrīdētā norma izdota, pamatojoties uz Privatizācijas likuma 50. panta piekto daļu. Nav pamata uzskatīt, ka lietā Nr. 2023-46-03 izdarītie apsvērumi būtu atšķirīgi attiecināmi uz Pirmās apstrīdētās normas atbilstību likumdevēja noteiktajam pilnvarojumam, jo arī šī norma noteic to, kā sadala dzīvojamās mājas ūdens patēriņa starpību un kurš sedz izdevumus gadījumos, kad šāda starpība rodas.

Savukārt pilnvarojums Ministru kabinetam izdot Otro apstrīdēto normu ietverts citā normatīvajā aktā, proti, Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likumā. Saskaņā ar šā likuma 17.² panta trešās daļas 4. punktu līgumā par dzīvojamās

mājas uzturēšanai nepieciešamā pakalpojuma nodrošināšanu obligāti ietver kritērijus un metodiku, pēc kādiem tiek noteikta, aprēķināta un uzskaitīta katra dzīvokļa īpašnieka maksājamā daļa par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamo pakalpojumu. Šos kritērijus un metodiku nosaka dzīvojamās mājas īpašnieki, ievērojot Ministru kabineta noteikumus par kārtību, kādā tiek noteikta, aprēķināta un uzskaitīta katra dzīvojamās mājas īpašnieka maksājamā daļa par attiecīgu dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamo pakalpojumu (*sk. Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 17.² panta ceturto daļu*).

Privatizācijas likuma 50. panta piektajā daļā un Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 17.² panta ceturtajā daļā ietvertajās pilnvarojošajās normās izmantoti atšķirīgi gramatiskie formulējumi. Tomēr abos pilnvarojumos ir ietverts viens un tas pats princips ar vienādu saturu un mērķi – paredzēt kārtību, kādā tiek noteikta katra dzīvokļa īpašnieka maksājamā daļa par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamo pakalpojumu. Uz to, ka minētās pilnvarojošās normas pēc sava apjoma, satura un mērķa, ciktāl tas attiecas uz ūdens patēriņa starpības apmaksas kārtības noteikšanu, neatšķiras, norāda arī pieaicinātā persona Saeima. Līdz ar to secināms, ka, tāpat kā Privatizācijas likuma 50. panta piektā daļa, arī Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 17.² panta ceturta daļa ietver Ministru kabineta tiesības noteikt to, kā sadala dzīvojamās mājas ūdens patēriņa starpību un kurš sedz izdevumus gadījumos, kad šāda starpība rodas.

Tas, ka apstrīdētās normas paredz no civiltiesību principiem atšķirīgu regulējumu, pats par sevi nenozīmē, ka Ministru kabinets būtu pārkāpis tam likumdevēja piešķirtā pilnvarojuma robežas. Apsvērums par civiltiesību principu ievērošanu, kā arī tas, vai Ministru kabinets, izdodot apstrīdētās normas, ir vadījies pēc pamattiesību ierobežojuma kritērijiem, ir saistīts ar šo normu satversmības vērtējumu pēc būtības (*sal. sk. Satversmes tiesas 2024. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2023-46-03 11. punktu*).

Tādējādi apstrīdētās normas ir izdotas Privatizācijas likuma 50. panta piektajā daļā un Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma 17.² panta ceturtajā daļā ietvertā pilnvarojuma robežās.

Lietas dalībnieki nav izteikuši iebildumus un arī Satversmes tiesai nerodas šaubas, ka apstrīdētās normas ir pieejamas atbilstoši normatīvo aktu prasībām un pietiekami skaidri formulētas, lai persona varētu izprast no tām izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt to piemērošanas sekas, kā arī izdotas tādā procesā, kas atbilst labas likumdošanas principam.

Līdz ar to apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts, pamatojoties uz likumu.

14. Ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*).

Ministru kabinets norāda, ka apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir citu cilvēku tiesību aizsardzība. Ar ierobežojumu, pirmkārt, tiek aizsargātas katra atsevišķa dzīvokļa īpašnieka tiesības uz īpašumu, proti, tiesības neciest naudas līdzekļu nepamatotu samazinājumu, kā arī tiesības netraucēti saņemt pakalpojumu no pakalpojuma sniedzēja. Otrkārt, tiek nodrošinātas trešo personu – ūdensapgādes pakalpojumu sniedzēju – tiesības saņemt maksu par sniegto pakalpojumu, proti, tiek aizsargāta netraucēta dzīvokļu īpašnieku kopības un pakalpojuma sniedzēja civiltiesisko saistību izpilde.

Arī Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētajās normās noteiktā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir citu cilvēku – to dzīvokļu īpašnieku, kuri savā dzīvokļos ir uzstādījuši ūdens patēriņa skaitītājus, tiesību aizsardzība.

Pirmā apstrīdētā norma Pakalpojumu apmaksas noteikumos nepārņemtajās mājās ietverta ar mērķi novērst tādu visai bieži konstatētu situāciju, ka papildus dzīvokļa īpašumā faktiski patērētajam ūdens daudzumam tiek noteikta nesamērīgi liela ūdens patēriņa starpība (*sk. 2013. gada Grozījumu anotāciju. Pieejama: tap.mk.gov.lv*). Ūdens patēriņa starpības rašanās tolaik pārsvarā tika saistīta ar dzīvokļu īpašnieku negodprātīgu rīcību. Viens no bieži identificētajiem ūdens patēriņa starpības rašanās iemesliem bija tas, ka dzīvoklī nav uzstādīts ūdens

patēriņa skaitītājs, faktiskais ūdens patēriņš dzīvoklī ir lielāks nekā tobrīd normatīvajos aktos noteiktā maksimālā pieļaujamā ūdens patēriņa norma vienai personai, bet šāda dzīvokļa īpašnieks nav ieinteresēts uzstādīt ūdens patēriņa skaitītāju, jo tad palielinātos viņa ikmēneša maksājumus.

Arī Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās anotācijā norādīts, ka viens no šo noteikumu izdošanas mērķiem ir panākt, lai dzīvojamās mājās īpašnieki nevarētu noteikt netaisnīgu savstarpējo maksājumu sadali. Kā to norāda arī Ministru kabinets, Otrā apstrīdētā norma un ar to saistītās normas Pakalpojumu apmaksas noteikumos pārņemtajās mājās iekļautas pēc analogijas ar tobrīd spēkā bijušajām Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās normām. Tādējādi tika nodrošināta vienota ūdens patēriņa starpības apmaksas kārtība gan dzīvojamās mājās, kuru pārvaldīšanas tiesības pārņēmusi dzīvokļu īpašnieku kopība, gan arī tādās dzīvojamās mājās, kuru pārvaldības tiesības no pašvaldības vēl nebija pārņemtas.

Ministru kabinets, kā arī pieaicinātā persona Ekonomikas ministrija, kas izstrādāja minētos Ministru kabineta noteikumus, norāda, ka Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 19.¹ punkts (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 21. novembrim), tāpat kā Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās 11. punkts (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 2. septembrim), atspoguļoja tipiskākās situācijas, kurās radās neatbilstība starp kopējo dzīvojamā mājā patērēto ūdens daudzumu un atsevišķos dzīvokļu īpašumos atbilstoši ūdens patēriņa skaitītāju rādījumiem aprēķināto patērētā ūdens daudzumu. Šīs situācijas visbiežāk bija saistītas ar dzīvokļa īpašnieka negodprātīgu rīcību, piemēram: dzīvokļa īpašnieks paziņo par netipiski zemu ūdens patēriņu, bet pārvaldnieka pārstāvjiem netiek dota iespēja pārliecināties par ūdens patēriņa skaitītāja rādījumu; dzīvokļa īpašnieks neziņo par ūdens patēriņa skaitītāja rādījumu; skaitītājs tiek mehāniski ietekmēts; ūdens tiek lietots tādā veidā, ka skaitītājs to tehnisku iemeslu dēļ nespēj uzskaitīt; dzīvoklī, kurā nav skaitītāja, faktiski dzīvo un ūdeni patērē vairāk personu nekā deklarēts. Arī pieaicinātā persona Sabiedrība ir norādījusi uz vairākiem jau minētajiem ūdens patēriņa starpības cēloņiem tās apsaimniekošanā esošajās mājās, un tie, piemēram,

ūdens patēriņa skaitītāja neesība vai nefunkcionēšana atsevišķos dzīvokļu īpašumos, laika gaitā neesot mainījušies.

Tādējādi secināms, ka Ministru kabinets bija identificējis iemeslus, kas var izraisīt ūdens patēriņa starpību, un ar 2013. gada Grozījumiem iekļāvis Pakalpojumu apmaksas noteikumos nepārņemtajās mājās Pirmo apstrīdēto normu. Savukārt Otrā apstrīdētā norma iekļauta Pakalpojumu apmaksas noteikumos pārņemtajās mājās analogiski jau spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam. Proti, ņemot vērā biežāk sastopamos ūdens patēriņa starpības rašanās iemeslus, noteikumos, kas regulēja pakalpojumu apmaksu gan pārņemtajās, gan nepārņemtajās mājās, bija iekļauts princips, ka ūdens patēriņa starpību vispirms sedz personas, kuras šīs starpības rašanos varētu būt ietekmējušas, nevis tās personas, kuras ir ievērojušas tām uzliktos pienākumus (*sal. sk. Satversmes tiesas 2024. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2023-46-03 12. punktu*).

Ūdens patēriņa starpības cēloņi var būt saistīti gan ar atsevišķa dzīvokļa īpašnieka darbību vai bezdarbību, gan ar tādiem pašās apstrīdētajās normās norādītiem apstākļiem kā avārija vai remontdarbi, kas nav saistīti ar kāda dzīvokļa īpašnieka rīcību. Saskaņā ar apstrīdētajām normām personai, kas savā dzīvokļa īpašumā nav uzstādījusi ūdens patēriņa skaitītāju, ir jāsedz ūdens patēriņa starpība jebkurā gadījumā neatkarīgi no tā, kādu apstākļu dēļ šī starpība kopumā attiecīgajā laikposmā veidojusies.

Tomēr jāņem vērā, ka informācijas par ūdens patēriņu konkrētā dzīvokļa īpašumā neiesniegšana ir viens no apstākļiem, kas ietekmē ūdens patēriņa starpības rašanos. Lai gan šī starpība var būt atšķirīga atkarībā no tā, vai dzīvojamā mājā kopumā bijuši arī citi ūdens patēriņu ietekmējoši apstākļi, noteikt konkrētā dzīvokļa īpašumā patērēto ūdens daudzumu nav iespējams, ja tajā ūdens patēriņa skaitītājs vispār nav uzstādīts un līdz ar to ticamus ūdens patēriņa rādījumus nav iespējams iegūt.

Tātad apstrīdētās normas ir vērstas uz to, lai ūdens patēriņa starpību vispirms segtu personas, kuras šīs starpības rašanos varētu būt ietekmējušas tādā veidā, ka pretēji dzīvokļu īpašnieku kopības lēmumam nav savos dzīvokļu īpašumos uzstādījušas ūdens patēriņa skaitītājus, nevis tās personas, kuras savus

pienākumus ir ievērojušas. Turklāt apstrīdētās normas aizsargā ūdensapgādes pakalpojuma sniedzēja tiesības saņemt visu samaksu par sniegto pakalpojumu arī tādā gadījumā, kad veidojas ūdens patēriņa starpība.

Līdz ar to apstrīdētajās normās ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis – citu cilvēku tiesību aizsardzība.

15. Vērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesai vispirms jāpārbauda tas, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, proti, vai ar izraudzītajiem līdzekļiem šo mērķi var sasniegt.

Gan Pieteikumu iesniedzēji, gan Ministru kabinets norāda, ka apstrīdētās normas ir piemērotas leģitīmā mērķa sasniegšanai. Ar šīm normām radīta metode, kā noteikt tāda dzīvokļa īpašnieka apmaksājamo daļu, kura dzīvoklī ūdens patēriņa skaitītājs nav uzstādīts un līdz ar to nav iespējams iegūt informāciju par šajā dzīvoklī patērētā ūdens daudzumu. Apstrīdēto normu pieņemšanas laikā galvenie identificētie ūdens patēriņa starpības rašanās iemesli esot saistīti ar paša dzīvokļa īpašnieka pienākumu neizpildi vai nekorektu izpildi. Turklāt dzīvojamās mājas pārvaldniekam neesot bijis iespējams konstatēt, cik personu faktiski dzīvo un izmanto pakalpojumus konkrētos dzīvokļu īpašumos. Proti, pārvaldnieki vadījušies tikai pēc dzīvoklī deklarēto personu skaita, kas bieži vien neatspoguļoja faktisko situāciju. Tādējādi, balstoties uz tālaika zināšanām par minēto jautājumu, metode, kas iekļauta arī apstrīdētajās normās, tikusi izraudzīta kā to izstrādes brīdī identificētais iedarbīgākais līdzeklis pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Ministru kabinets ar apstrīdētajām normām ir noregulējis situāciju, kas rodas, ja personas neiesniedz informāciju par to īpašumā patērētā ūdens daudzumu. Proti, ir izstrādāta metode, pēc kādas aprēķina maksu par ūdeni dzīvokļa īpašniekam, kura īpašumā ūdens patēriņa skaitītājs nav uzstādīts. Saskaņā ar šo metodi visas mājas ūdens patēriņa starpību, kuru veido arī tās personas patērētais ūdens daudzums, kura par savu patēriņu nav iesniegusi informāciju, nesedz tādas personas, kuras ir ievērojušas tām uzliktos pienākumus. Tādējādi ūdens patēriņa starpību sedz tikai tās personas, kuras nav pildījušas tām uzlikto pienākumu.

Apstrīdētās normas nodrošina arī to, ka tiek pildītas saistības pret trešajām personām – pakalpojumu sniedzējiem.

Apstrīdētās normas sasniedz pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi arī tādā aspektā, ka mudina personu ievērot tai uzlikto pienākumu uzstādīt ūdens patēriņa skaitītāju. Personai, kura savā dzīvokļa īpašumā nav uzstādījusi ūdens patēriņa skaitītāju, var rasties pienākums samaksāt par ūdeni, ko tā nav patērējusi, ja ūdens patēriņa starpības daļu izraisījuši citi apstākļi, piemēram, ūdensvada avārija. Šādi papildu izdevumi var kļūt par pamudinājumu uzstādīt ūdens skaitītāju un turpmāk iesniegt informāciju par faktiski patērēto ūdeni, jo tad ūdens patēriņa starpību segs proporcionāli visi dzīvokļu īpašnieki.

Līdz ar to Ministru kabineta izraudzītais līdzeklis ir piemērots pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai.

16. Satversmes tiesai, vērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, jāpārbauda tas, vai izraudzītie līdzekļi ir nepieciešami leģitīmā mērķa sasniegšanai, proti, vai leģitīmo mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem, indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, kuri būtu tikpat iedarbīgi. Turklāt saudzējošāks līdzeklis ir tikai tāds līdzeklis, kas no valsts un sabiedrības neprasa nesamērīgi lielu ieguldījumu (*sk. Satversmes tiesas 2023. gada 23. marta sprieduma lietā Nr. 2022-06-03 22. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja Vidzemes apgabaltiesa norāda, ka pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi varēja sasniegt ar citiem, personas pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Arī pats Ministru kabinets esot reaģējis uz ierobežojuma nesamērību un pilnveidojis normatīvo regulējumu nolūkā līdzsvarot visas mājas īpašnieku un atsevišķu dzīvokļu īpašnieku tiesības. Proti, ar 2021. gada Grozījumiem Ministru kabinets iekļāvis Pakalpojumu apmaksas noteikumos pārņemtajās mājās 11.¹ punktu, kas nosaka formulu, pēc kuras aprēķina maksimālo piegādāto ūdens daudzumu. Šajā formulā ņemtas vērā attiecīgajā pašvaldībā noteiktās ūdens patēriņa normas, kā arī informācija par to personu skaitu, kuras lieto ūdensapgādes pakalpojumu konkrētā dzīvoklī. Minētie grozījumi sasniedzot leģitīmo mērķi – citu personu tiesību aizsardzība – tādā pašā kvalitātē, bet

personas – dzīvokļa īpašnieka, kurš savā dzīvokļa īpašumā nav uzstādījis ūdens patēriņa skaitītāju, – pamattiesības aizsargājot mazāk ierobežojošā veidā. Līdzīgu viedokli paūz arī pieaicinātā persona tiesībsargs.

Savukārt Ministru kabinets norāda, ka apstrīdētās normas to pieņemšanas laikā tika uzskatītas par iedarbīgāko pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekli. Apstrīdēto normu izdošanas brīdī identificētie ūdens patēriņa starpības rašanās iemesli esot saistīti galvenokārt ar dzīvokļa īpašnieka negodprātīgu rīcību. Tam piekrīt arī vairākas pieaicinātās personas – Tieslietu ministrija, Ekonomikas ministrija, Sabiedrība un Asociācija.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka iespējamie personas pamattiesības mazāk ierobežojošie līdzekļi ir skatāmi kopsakarā ar šo tiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi – citu cilvēku tiesību aizsardzību. Ja apstrīdētā norma ir vērsta uz to, lai ūdens patēriņa starpību segtu persona, kas ar savu bezdarbību, neuzstādot savā dzīvokļa īpašumā ūdens patēriņa skaitītāju, ir piedalījusies šīs starpības veidošanā, nevis citas personas, tad ar pieteikuma iesniedzējas norādīto līdzekli šo leģitīmo mērķi nav iespējams sasniegt tādā pašā kvalitātē (*sal. sk. Satversmes tiesas 2024. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2023-46-03 14. punktu*). Šobrīd spēkā esošo Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtājās mājās 19.² punktā un Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtājās mājās 11.¹ punktā ietvertā formula noteic, ka personai, kuras dzīvokļa īpašumā nav uzstādīts ūdens patēriņa skaitītājs, nav jāsedz visa ūdens patēriņa starpība un daļu šīs starpības nākas segt arī pārējiem dzīvokļu īpašniekiem. Savukārt saskaņā ar apstrīdētajām normām gadījumā, ja kāds no dzīvojamā mājā esošo dzīvokļu īpašniekiem savā dzīvoklī ūdens patēriņa skaitītāju nebija uzstādījis un līdz ar to nesniedza informāciju par faktisko ūdens patēriņu, citiem dzīvokļu īpašniekiem, kuri skaitītāju bija uzstādījuši, ūdens patēriņa starpība nebija jāsedz. Jebkāda atkāpe no šāda regulējuma neļautu pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi sasniegt tādā pašā kvalitātē.

Turklāt tādā gadījumā, ja Ministru kabinets ir apsvēris līdzekļus, ar kādiem pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis būtu sasniedzams, un izšķīries par vienai personu grupai nosakāmu ierobežojumu, par saudzējošāku nevarētu tikt

uzskatīts tāds līdzeklis, kas uzliek ierobežojumu citai personu grupai (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 8. decembra sprieduma lietā Nr. 2015-07-03 18.3. punktu*). Tādēļ arī šajā aspektā pašlaik spēkā esošā formula nevar tikt uzskatīta par saudzējošāku līdzekli to personu interešu aizsardzībai, kuras ir pildījušas tām uzliktos pienākumus.

Apstrīdētās normas citu cilvēku tiesību aizsardzību sekmēja arī tādējādi, ka mudināja personas uzstādīt ūdens patēriņa skaitītājus, lai turpmāk izvairītos no ūdens patēriņa starpības rašanās, kā arī no pienākuma apmaksāt visu šo starpību. Savukārt formula, kas nosaka maksimālo piegādāto ūdens daudzumu vienam atsevišķam īpašumam mēnesī, nemudina personu iesniegt informāciju par patērēto ūdeni tikpat lielā mērā kā apstrīdētās normas, kas personai, kura neiesniedz informāciju par patērēto ūdeni, rada risku, ka tai var nākties segt ūdens patēriņa starpību ievērojami lielākā apmērā.

Līdz ar to nav citu līdzekļu, ar kuriem apstrīdētajās normās noteiktā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi varētu sasniegt tādā pašā kvalitātē.

17. Visbeidzot, vērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesai jāpārbauda arī tā atbilstība, proti, tas, vai nelabvēlīgās tiesiskās sekas, kas personai rodas no tās pamattiesību ierobežojuma, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2020-59-01 23. punktu*). Izskatāmajā lietā ir līdzsvarojamas, no vienas puses, tādas personas tiesības uz īpašumu, kura savā dzīvokļa īpašumā nav uzstādījusi ūdens patēriņa skaitītāju, un, no otras puses, apstrīdētajās normās noteiktās ar pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi aptvertās citu personu intereses.

Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir acīmredzami nesamērīgs, jo personai var tikt uzlikts pienākums segt pārlietu lielu ūdens patēriņa starpību, kas var būt radusies arī citu personu negodprātīgas rīcības dēļ. Savukārt Ministru kabinets uzskata, ka minētais ierobežojums ir samērīgs, jo arī apstrīdēto normu spēkā esības laikā Ministru

kabineta noteikumi paredzējuši tiesiskus instrumentus, ar kuriem varēja nodrošināt to, lai personas pamattiesības nemaz netiktu ierobežotas. Proti, persona esot varējusi no tai nelabvēlīgajām sekām izvairīties, izpildot pienākumu uzstādīt ūdens patēriņa skaitītāju.

17.1. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka civiltiesībās kopīpašnieku attiecības regulē princips, saskaņā ar kuru izdevumi tiek segti proporcionāli katra īpašnieka daļai kopīpašumā (*sk. Satversmes tiesas 2024. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2023-46-03 15. punktu*). Minēto principu Ministru kabinets bija ņēmis vērā arī apstrīdēto normu pieņemšanas procesā. Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 19. punktā bija noteikts, ka gadījumā, ja dzīvojamā mājā veidojas ūdens patēriņa starpība, dzīvokļu īpašnieki to sedz atbilstoši atsevišķo īpašumu skaitam. Līdzīga norma bija ietverta arī Pakalpojumu apmaksas noteikumos pārņemtajās mājās. Saskaņā ar šo noteikumu 10. punktu dzīvojamās mājas īpašnieki, ja tie izvēlējušies par piegādāto ūdeni maksājamo daļu noteikt, izmantojot ūdens patēriņa skaitītājus, ūdens patēriņa starpību sedz, sadalot to starp visiem dzīvokļu īpašniekiem. Proti, ūdens patēriņa starpību varēja segt vai nu atbilstoši dzīvojamā mājā esošo dzīvokļu skaitam, vai proporcionāli dzīvoklī uzstādītā skaitītāja rādījumam, vai arī atbilstoši dzīvokļa īpašniekam piederošās dzīvojamās mājas domājamās daļas apmēram.

Ar apstrīdētajām normām Ministru kabinets ir atkāpies no šā principa, paredzot, ka personai, kura nav uzstādījusi ūdens patēriņa skaitītāju, jāsedz visa ūdens patēriņa starpība neatkarīgi no tās rašanās iemesliem. Tātad apstrīdētās normas radīja tādu situāciju, ka slogs, kas vispārīgā gadījumā proporcionāli gultos uz visiem mājas dzīvokļu īpašniekiem, tika uzlikts tikai konkrētai personai vai personu grupai.

17.2. Ūdens patēriņa starpība var rasties arī tādu apstākļu dēļ, kuri nav saistīti ar konkrētās personas negodprātīgu rīcību, piemēram, saistībā ar remontdarbiem, avāriju, ūdens noplūdi ūdensapgādes sistēmas sliktā tehniskā stāvokļa dēļ vai mēraparātu darbības nepilnībām. Līdz ar to personai, kura savā dzīvoklī nav uzstādījusi ūdens patēriņa skaitītāju, var rasties pienākums segt arī

daļu no ūdens patēriņa starpības, kuru nav izraisījusi šīs personas rīcība un kura citos apstākļos būtu jāsedz visiem mājas dzīvokļu īpašniekiem kopīgi.

No Pieteikumu iesniedzēju izskatīšanā esošo civillietu materiāliem secināms, ka šā pienākuma izpilde personai var radīt būtisku un neprognozējamu finansiālu slogu. Piemēram, Pieteikuma iesniedzējs Senāts pieteikumā norāda, ka tā izskatāmajā civillietā personām no 2015. gada jūnija līdz septembrim aprēķināta ūdens patēriņa starpība, par ko jāmaksā no 140 līdz 313 *euro* mēnesī. No minētā redzams, ka ūdens patēriņa starpība dzīvokļa īpašniekam nav iepriekš paredzama un var ievērojami svārstīties. Pieteikuma iesniedzēja Vidzemes apgabaltiesa norāda, ka 2019. gada janvārī–septembrī personai aprēķināti maksājumi par patērēto ūdeni par summu no 80 līdz pat 213 *euro* mēnesī, savukārt pēc ūdens patēriņa skaitītāja uzstādīšanas, kad apstrīdētā norma personai vairs netika piemērota, tai par patērēto ūdeni bija jāmaksā tikai pieci līdz 12 *euro* mēnesī (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 44.–64. lp.*). Proti, personai aprēķinātie maksājumi par patērēto ūdeni pirms un pēc ūdens patēriņa skaitītāja uzstādīšanas atšķiras pat vairāk nekā 10 reizes. Tātad pietiekami ticama ir iespējamība, ka persona saskaņā ar apstrīdētajām normām norēķinājās ne tikai par pašas patērēto ūdens daudzumu, bet arī par daļu no ūdens patēriņa starpības, kas radusies citu apstākļu dēļ.

Arī Ministru kabinets secināja, ka noteikumi par ūdensapgādes pakalpojuma apmaksu gan pārņemtajās, gan nepārņemtajās mājās pieļauj iespēju ilgstoši neveikt pasākumus patieso ūdens patēriņa starpības cēloņu apzināšanai un novēršanai, bet visu ilgstoši uzkrāto ūdens patēriņa starpību attiecināt pat tikai uz vienu dzīvokļa īpašumu un tādējādi pieļauj nesamērīgi lielu maksājumu aprēķināšanu atsevišķam dzīvokļa īpašniekam (*sk. Ministru prezidenta 2016. gada 13. decembra rezolūciju Nr. 20/M-1951 lietas materiālu 2. sēj. 154. lp., 2019. gada Grozījumu anotāciju lietas materiālu 6. sēj. 120.–141. lp., kā arī 2021. gada Grozījumu anotāciju lietas materiālu 4. sēj. 92.–93. lp.*). Pieaicinātā persona Ekonomikas ministrija norāda uz 2019. gada Grozījumu izstrādes laikā secināto, ka ūdens patēriņa starpība var rasties ne tikai dzīvokļu īpašnieku negodprātīgas rīcības dēļ, bet arī dzīvojamās mājas ūdensapgādes sistēmas sliktā tehniskā stāvokļa, avārijās vai remontdarbos noplūdinātā ūdens daudzuma, ūdens

kvalitātes, komercuzskaites mēraparāta darbības nepilnību un ūdens patēriņa skaitītāju dažādas jutības un to uzstādīšanas prasību neievērošanas dēļ. Šo iemeslu dēļ vispirms ar 2019. gada Grozījumiem, bet pēc tam ar 2021. gada Grozījumiem ūdens patēriņa starpības apmaksas kārtībā tika ieviesta formula, pēc kuras nosakāms maksimālais piegādātais ūdens daudzums vienam dzīvoklim, ņemot vērā tajā deklarēto vai faktiski dzīvojošo personu skaitu un vietējās pašvaldības noteikto ūdens patēriņa normu vienam iedzīvotājam mēnesī (*sk. Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās 11.¹ punktu un Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 19.² punktu*).

Tāpat Pakalpojumu apmaksas noteikumos nepārņemtajās mājās (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 21. novembrim) un Pakalpojumu apmaksas noteikumos pārņemtajās mājās (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 2. septembrim) ietvertais princips, ka visa ūdens patēriņa starpība jāapmaksā atsevišķam dzīvokļa īpašniekam, kurš atbilst konkrētiem, formāliem pārķāpuma kritērijiem, varēja radīt šai personai ievērojamu un ar tās rīcību nesamērīgu finansiālu slogu.

17.3. Pieaicinātā persona Sabiedrība norāda, ka ūdens patēriņa skaitītāja neesībai dzīvoklī ir daudz lielāka negatīva ietekme uz citu personu tiesiskajām interesēm un tiesībām nekā tam, ka ūdens patēriņa skaitītājs ir uzstādīts, bet tā rādījumi tiek nodoti neregulāri vai arī netiek nodoti savlaicīgi. Faktisko ūdens patēriņu noskaidrot vai pārbaudīt neesot iespējams līdz brīdim, kad attiecīgajā dzīvokļa īpašumā tiek uzstādīts ūdens patēriņa skaitītājs. Tādējādi tiek ietekmētas pārējo dzīvokļu īpašnieku tiesības uz taisnīgu maksājumu sadali. Līdz ar to nevarot uzskatīt, ka citu dzīvokļu īpašnieku tiesības būtu aizskartas mazāk nekā to personu tiesības, kurām tiek piemērotas apstrīdētās normas.

Satversmes tiesa 2024. gada 12. decembra spriedumā lietā Nr. 2023-46-03 vērtēja tiesību normu, kas pienākumu atlīdzināt visu ūdens patēriņa starpību uzlika dzīvokļa īpašniekam, kurš nav iesniedzis informāciju par ūdens skaitītāja rādījumu vismaz trīs mēnešus pēc kārtas. Tiesa konstatēja, ka minētā tiesību norma – Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 19.¹ 1. apakšpunkts – neatbilst Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem, jo tajā ietvertais

pamattiesību ierobežojums nesamērīgi ierobežo personas pamattiesības (sk. Satversmes tiesas 2024. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2023-46-03 15. punktu).

Lai gan izskatāmajā lietā apstrīdētās normas attiecas uz atšķirīgu tiesisko situāciju, pēc būtības tās rada identiskas tiesiskās sekas par salīdzināmu pārkāpumu. Proti, arī apstrīdētās normas dzīvokļa īpašniekam, kura bezdarbības dēļ nav bijis iespējams noskaidrot faktisko ūdens patēriņu tā atsevišķajā dzīvokļa īpašumā, uzliek pienākumu atlīdzināt visu dzīvojamā mājā radušos ūdens patēriņa starpību neatkarīgi no tās rašanās iemesla, piemēram, avārijas, remontdarbiem vai sliktā mājas ūdensapgādes sistēmas tehniskā stāvokļa. Tādējādi apstrīdētajās normās nav ņemti vērā citi objektīvi iespējami ūdens patēriņa starpības cēloņi un tās neveicina šo cēloņu novēršanu.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka apstrīdētajās normās noteiktā ūdens patēriņa starpības sadales kārtība nav samērīga, jo nav ņemti vērā papildu apstākļi, kas var izraisīt šo starpību, kā arī nav noteiktas maksimālās ūdens patēriņa normas. Ja ūdens patēriņa starpības cēlonis ir, piemēram, sliktais ūdensapgādes sistēmas tehniskais stāvoklis, avārija vai remontdarbi, tad par to ir atbildīgi visi dzīvokļu īpašnieki kopumā un nav ne taisnīgi, ne samērīgi negatīvās tiesiskās sekas attiecināt tikai uz atsevišķu dzīvokļa īpašnieku.

Satversmes tiesa atzīst, ka personai, kura savā dzīvokļa īpašumā nav uzstādījusi ūdens patēriņa skaitītāju, ir jāmaksā par tās patērēto ūdeni. Proti, nav pieļaujama tāda situācija, ka persona, neuzstādot skaitītāju, varētu izvairīties no attiecīgās samaksas veikšanas un pienākumu maksāt par tās patērēto ūdeni pārlikt uz citiem dzīvokļu īpašniekiem. Tomēr tādā gadījumā, ja pienākums segt visu dzīvojamās mājas ūdens patēriņa starpību tiek uzlikts tikai tai personai, kura savā dzīvokļa īpašumā nav uzstādījusi skaitītāju, neatkarīgi no tā, kāpēc šī starpība radusies, nevar tikt sasniegts samērīguma un taisnīguma principiem atbilstošs rezultāts. Tieši šā iemesla dēļ ūdensapgādes pakalpojuma apmaksas noteikumos ir izdarīti grozījumi, kas uzliek personai, kura savā dzīvokļa īpašumā nav uzstādījusi ūdens patēriņa skaitītāju, pienākumu segt ūdens patēriņa starpību noteiktā apmērā

un vienlaikus nodrošina to, ka atlikušo starpības apmēru visi dzīvokļu īpašnieki sedz proporcionāli.

Secināms, ka ar apstrīdētajām normām ir pieļauta atkāpe no civiltiesību principiem, kas nosaka kopīpašnieku savstarpējās attiecības, un visa ūdens patēriņa starpības segšanas nasta, neraugoties uz tās rašanās iemesliem, uzlikta personai, kura savā dzīvokļa īpašumā nav uzstādījusi ūdens patēriņa skaitītāju. Tādējādi nelabvēlīgās tiesiskās sekas, kas personai radās apstrīdētajās normās noteiktā tiesību ierobežojuma dēļ, ir lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma guva sabiedrība.

Līdz ar to apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir nesamērīgs un apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

18. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 32. panta trešo daļu tiesību norma, kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja tiesa nav noteikusi citādi. Izmantojot Satversmes tiesas likuma 32. panta trešajā daļā piešķirtās tiesības, tiesai iespēju robežās jāgādā par to, lai situācija, kāda varētu veidoties no brīža, kad apstrīdētā norma zaudē spēku, neradītu personām Satversmē garantēto pamattiesību aizskārumu, kā arī nenodarītu būtisku kaitējumu valsts vai sabiedrības interesēm (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 25. punktu*).

Pieteikumu iesniedzēji ir lūguši vērtēt, vai Pakalpojumu apmaksas noteikumu nepārņemtajās mājās 19.¹ 2. apakšpunkts redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. oktobra līdz 2019. gada 21. novembrim, un Pakalpojumu apmaksas noteikumu pārņemtajās mājās 11.2. apakšpunkts redakcijā, kas bija spēkā no 2015. gada 30. septembra līdz 2021. gada 2. septembrim, atbilst Satversmei. Šādā redakcijā apstrīdētās normas vairs nav spēkā. Tādēļ Satversmes tiesai šajā spriedumā nav jālemj par apstrīdēto normu spēka zaudēšanas brīdi (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 10. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-07-03 26. punktu*).

Pieteikumu iesniedzēji lūdz Satversmes tiesu atzīt apstrīdētās normas par spēkā neesošām no to izdošanas brīža. Proti, šīs normas esot piemērojamas ne vien to izskatīšanā esošajās civillietās Nr. C30519918 un Nr. C30733819, bet varot būt piemērojamas arī citās civillietās, kurās tiesvedība vēl turpinās. Līdz ar to esot nepieciešama apstrīdēto normu atzīšana par spēkā neesošām no konkrēta brīža pagātnē, lai aizsargātu arī to personu pamattiesības, kuras uzsākušas savu pamattiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 20. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-19-01 7. punktu*).

Apstrīdēto normu atzīšana par spēkā neesošām no personas pamattiesību aizskāruma rašanās brīža attiecībā uz atbildētājiem Pieteikumu iesniedzēju izskatīšanā esošajās civillietās ir vienīgā iespēja aizsargāt to pamattiesības, proti, atrisināt tiesisko strīdu un panākt Satversmei atbilstošu tiesisko risinājumu. Līdz ar to apstrīdētās normas attiecībā uz atbildētājiem minētajās civillietās atzīstamas par spēkā neesošām no to pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Jāņem vērā, ka apstrīdētās normas ir piemērotas citās civillietās, kurās jau stājies spēkā galīgs nolēmums. To piemērošanas rezultāts ir ietekmējis vairāku privāttiesisku attiecību dalībnieku – dzīvokļu īpašnieku, dzīvojamo māju pārvaldnieku un ūdensapgādes pakalpojumu sniedzēju – tiesiskās intereses. Apstrīdēto normu atzīšana par spēkā neesošām no to izdošanas brīža varētu aizskart citu personu paļāvību uz tiesiskā regulējuma noteiktību un ietekmēt to uzticēšanos valstij un tiesībām. Šādos apstākļos Satversmes tiesa secina, ka apstrīdēto normu atzīšana par spēkā neesošām no to izdošanas brīža nav iespējama. Tomēr, lai aizsargātu arī citu salīdzināmā situācijā esošu personu tiesības, nepieciešams noteikt, ka apstrīdētās normas attiecībā uz šīm personām civillietās, kurās tiesvedība jau uzsākta, bet vēl nav noslēgusies, zaudē spēku no to pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Atzīt Ministru kabineta 2008. gada 9. decembra noteikumu Nr. 1013 “Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” 19.¹ 2. apakšpunktu (redakcijā, kas bija spēkā no 2013. gada 1. oktobra līdz 2019. gada 21. novembrim) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem un spēkā neesošu no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža attiecībā uz atbildētāju civillietā Nr. C30519918 un citām personām civillietās, kurās tiesvedība vēl nav noslēgusies.

2. Atzīt Ministru kabineta 2015. gada 15. septembra noteikumu Nr. 524 “Kārtība, kādā nosaka, aprēķina un uzskaita katra dzīvojamās mājas īpašnieka maksājamo daļu par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem” 11.2. apakšpunktu (redakcijā, kas bija spēkā no 2015. gada 30. septembra līdz 2021. gada 2. septembrim) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem un spēkā neesošu no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža attiecībā uz atbildētāju civillietā Nr. C30733819 un citām personām civillietās, kurās tiesvedība vēl nav noslēgusies.

Sprīdums ir galīgs un nepārsūdzams.

Sprīdums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

Irēna Kucina